Etter 1945: Fra sosial boligbygging til individualisme

Da Norge tok fatt på gjenoppbyggingen etter krigen var bolignøden stor. Å bygge raskt og billig ble det viktigste. I 1950 og -60 årene forandret drabantbyenes enorme boligblokker landskapet. Fra -70 årene kom reaksjonen, som førte til et rikere formuttrykk og miljøvennlige materialer.

Av ifi.no

All bygging hadde stoppet opp under krigen, og mange manglet egen bolig. Dessuten var store byer som Oslo blitt for trange. Markene omkring lå lagelig til, klar til å ta av for trykket. Etter funksjonalistiske idealer skulle boligene flyttes ut av bykjernen til natur og frisk luft. I 1950 ga OBOS arkitekt Frode Rinnan i oppdrag å planlegge en boligby for 20 000 mennesker på Lambertseter i Oslo. Den første drabantbyen ble født, og man trodde dette ville bli den ideelle boform.

Når det gjaldt småhus fikk Den Norske Stats Husbank stor betydning. Den ble opprettet i 1946 for å gi rimelige boliglån med lav rente. Men den fastsatte rammer på boarealet og materialer og begrenset mulighetene for variasjon og mangfold. Alt unødvendig ble luket bort for at byggingen kunne skje så raskt og rimelig som mulig.

Ingeniør Olav Selvaag ble landskjent i 1948 da han i et åpent brev til Stortinget og 12 aviser kritiserte datidens byggeforskrifter og metoder, og mente man med samme materialer kunne bygge tre ganger så mange boliger. "Det skulle være straffbart å sløse slik med materialer som bygningsloven påbyr", skrev

han. Avisen Morgenposten provoserte Selvaag til å bevise sin påstand i praksis. Det resulterte i Ekeberghuset i Oslo, som sto ferdig høsten 1948. Huset introduserte en ny byggeteknikk med minimalt materialforbruk. Huset stred mot gjeldende bygningslov på alt fra grunnmurens tykkelse til innvendig takhøyde og bærende konstruksjon, og ble det mest omtalte byggeprosjektet i Norge. Men i 1951 ble byggeforskriftene endret til Selvaags standard.

Ferdighus

Fra 1960 og -70 årene ble også småhusene masseprodusert. Noe av det som bidro til populariteten til såkalte ferdighus var at folk ble spart for papirmølle. Husbankfinansieringen var i boks, de fikk fast pris og huset levert til avtalt tid med nøkkelen i døren. Arkitektene ble skjøvet ut på sidelinjen. I 1962 hadde ferdighusene overtatt 90 % av markedet. I begynnelsen ble det tatt lite hensyn til norsk tradisjon og stedstilpasset byggeskikk.

I dag kalles det ikke lenger ferdighus, men kataloghus eller typehus. Det er mange modeller og stilarter å velge mellom, og husene kan tilpasses både kunden og miljøet rundt.

Postmodernismen

I 1970 årene kom reaksjonen på funksjonalismen og massebyggeriet. Folk hadde fått mer penger mellom hendene og ønsket seg større frihet og mangfold. Gleden over gamle hus ble gjenoppvekket. Og det var igjen lov å la seg inspirere av tidligere stilarter.

På Biennalen i Venezia 1980 lyktes det å samle mange retninger under mottoet Presenceof the Past.Disse arkitektene kalte seg Postmodernister, og mente at mennesker trenger å ha det vakkert rundt seg, at det rettvinklede formspråket hadde ribbet omgivelsene for mening og tilhørighet. "Less is more" ble "Less is a bore!" (Robert Venturi) De tok opp igjen former fra fortiden, som søyler, buer og tårn. Et hjem skulle stimulere vårt behov for opplevelse. De plukket det de likte best fra eldre arkitektur og satte det sammen på en ny måte.

Med Postmodernismen begynte man å tilpasse nye hus i eldre bymiljøer, der det tidligere overhodet ikke ble tatt hensyn til det som sto der fra før. Det skulle jo rives likevel. Det var Det Europeiske Kulturvernåret i 1975 ble et vendepunktet. Man begynte å se sjarmen i det gamle. Og muligheten for å forene moderne komfort med bevaring av det gamle særpreget. I dag har de fleste kommuner utarbeidet verneplaner for sine gamle bystrøk.

På naturens premisser

En annen reaksjon gikk på Funksjonalismens materialvalg. Man så etter hvert mange uheldige virkninger av de nye "vedlikeholdsfrie" materialene som betong, ståltak og eternitt kledning. Noen arkitekter begynte å eksperimenter med naturlige byggematerialer, som blant annet halm. Naturmaterialene ga rom for mer organiske former og hus i pakt med naturen omkring. Godt inneklima skulle sikres med naturlig ventilering og konstruksjoner og maling som "pustet".

Hus med stil

Gamle hus er formet av tiden de ble bygd i. En ny stil oppstod som regel i utlandet, men forandret seg på veien hit og tilpasset seg norske materialer, klima og lynne. Dette er siste del i serien der vi ser på hva som er typisk for hus fra ulike stilperioder.